

УДК 159.9: 378

DOI <https://doi.org/10.32782/psych.studies/2024.1.16>

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОДАЛЬШЕ ФАХОВЕ СТАНОВЛЕННЯ

Овчар Анна Ігорівна,

старша викладачка кафедри медицини катастроф та військової медицини
Івано-Франківського національного медичного університету
<https://orcid.org/0000-0001-9529-5523>

В житті молодих людей вибір майбутньої професії – це важливий та відповідальний крок, на формування якого впливає багато чинників – індивідуальних, соціально-економічних, демографічних тощо. При цьому процес усвідомлення зробленого фахового вибору може тривати довше і далеко не завжди завершується зі вступом до обраного навчального закладу. Тому контингент студентів може суттєвим чином відрізнитись не лише за рівнем знань, особистісними характеристиками, життєвим досвідом, а й за ставленням до виконання своїх обов'язків. Коріння цих якісних відмінностей слід шукати у більш ранніх вікових етапах особистісного розвитку кожного студента. Особливо важливим є його шкільний період розвитку, бо саме тоді відбувається формування стійких навчальних мотивів як наслідок результативних (успішних) чи нерезультативних (неуспішних) учбових дій учня. Тому ті студенти, хто в умовах школи весь час прагнув до успіху, до самоутвердження в навчальній діяльності, хто сформував вимогливість до себе, самокритичність, високий рівень домагань, – ті, як правило, дуже швидко адаптуються до умов ЗВО і безпроблемно втягуються у специфіку навчального процесу, отримуючи при цьому не лише високі результати успішності, а й морально-психологічне задоволення. Все це, без сумніву, в своїй сукупності є індикатором високої навчальної мотивації.

В свою чергу високий рівень мотивації та позитивної результативності в навчально-професійній діяльності є умовою забезпечення психологічного комфорту і впевненості у правильності зробленого вибору, сприяє чіткому баченню своєї професійної кар'єри, робить прогнозованою подальшу життєву перспективу.

Професійна мотивація, як елемент навчальної діяльності студентів в системі вищої освіти, розуміється як сукупність факторів і процесів, які активізують та спрямовують їх на засвоєння основ майбутньої професії. В умовах вищої школи процес професійного становлення фахівця повинен забезпечуватись таким середовищем, яке б сприяло включенню студентів у різні види університетської діяльності, результатом якої б було творче ставлення до професійної діяльності, засноване на високих зразках загальної особистісної культури.

У зв'язку з цим, зростає необхідність дослідження мотивації професійного вибору студентами медичного вишу, її змістовно-динамічних характеристик. Це повинно сприяти більш ефективній та гнучкій організації навчального процесу у вищому закладі, який враховуватиме індивідуальні особливості мотиваційної сфери студентів-медиків, що дозволить досягти високого рівня їх навчальної та професійної підготовки і, як результат, забезпечити у майбутньому їх успішну лікарську кар'єру.

Ключові слова: мотив, мотивація, навчально-професійна мотивація, професійна підготовка (становлення).

Ovchar Anna. Some features of educational and professional motivation of medical students and their influence on further professional education

In the lives of young people, choosing a future profession is an important and responsible step, the formation of which is influenced by many factors – individual, socio-economic, demographic, etc. At the same time, the process of realizing the professional choice made may last longer and does not always end with admission to the chosen educational institution. Therefore, the contingent of students can differ significantly not only in terms of their level of knowledge, personal characteristics, life experience, but also in their attitude towards fulfilling their duties. The beginning of these qualitative differences should be sought in the earlier stages of the per-

sonal development of each student. The school period of his development is especially important, because it is then that stable learning motives are formed as a result of the effective (successful) or ineffective (unsuccessful) educational actions of pupil. Therefore, those students who have always strived for success and self-assertion in their academic work at school, who have developed self-demanding attitudes, self-criticism, and a high level of ambition, tend to adapt very quickly to the university environment and are easily involved in the specifics of the educational process, while obtaining not only high academic results but also moral and psychological satisfaction. All this, no doubt, is an indicator of high academic motivation.

A high level of motivation and positive performance in educational and professional activities is a prerequisite for ensuring psychological comfort and confidence in the correctness of the choice made, promotes a clear vision of one's professional career, and makes one's future life prospects predictable.

Professional motivation, as an element of students' learning activities in the higher education system, is understood as a set of factors and processes that activate and direct them to master the basics of their future profession. In higher education, the process of professional development of a specialist should be provided with an environment that would facilitate the inclusion of students in various university activities, which would result in a creative attitude to professional activity based on high standards of general personal culture.

In this regard, there is a growing need to study the motivation of professional choice of medical students, its content and dynamic characteristics. This should contribute to a more effective and flexible organization of the educational process in a higher education institution, which will consider the individual characteristics of the motivational sphere of medical students, which will allow them to achieve a high level of their educational and professional training and, as a result, ensure their successful medical career in the future.

Key words: motive, motivation, educational and professional motivation, professional training (formation).

Постановка проблеми. Відомо, що проблема мотивації є однією з фундаментальних проблем психології, позаяк саме мотиваційна сфера особистості є джерелом її активності. Мотивація як властивість особистості та як основний компонент структури навчальної діяльності вже впродовж багатьох десятиліть складає предмет досліджень багатьох вчених (Х. Хекхаузен, А. Н. Леонтьєв, А. К. Маркова, А. Б. Орлов та ін.). У психологічних дослідженнях діяльності провідна роль повинна належати питанням мотивації та цілепокладання (Б. Ф. Ломов).

Органічно вплітаючись в основні структурні утворення особистості (спрямованість, характер, самосвідомість, емоційно-вольову сферу тощо) мотивація не лише в значній мірі визначає їх якісні характеристики, а й зумовлює ефективність будь-якої діяльності, зокрема і навчальної. Це положення отримало експериментальне підтвердження в багатьох емпіричних дослідженнях, а тому є загальноприйнятим серед психологів. Незважаючи на очевидні успіхи і поступ в розробці цієї проблематики, тим не менше ця область психології і надалі продовжує привертати увагу багатьох дослідників, позаяк і сама

особистість, і соціально-психологічні умови, в яких вона перебуває, весь час змінюються, призводячи до втрати значущості наукових здобутків та їх критичного переосмислення.

Основна проблема сучасної системи вищої освіти також пов'язана з формуванням високомотивованої особистості студента. Теоретичний аналіз робіт в області мотиваційно-регуляторних характеристик особистості показав, що мотивація та саморегуляція є ресурсами, здатними підвищити ефективність навчально-пізнавальної діяльності студентів. Одним із головних видів мотивації є навчально-пізнавальна мотивація, а тому коли йдеться про професійне становлення студента, то ця мотивація повинна бути пов'язана з обраним видом діяльності. Власне стійка навчально-пізнавальна мотивація, пов'язана з майбутньою професією і є однією з умов успішного професійного становлення студента як майбутнього спеціаліста.

Метою даної статті є аналіз змістових й динамічних характеристик навчально-професійної мотивації студентів медичного університету та їх вплив на подальше фахове становлення.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними, отриманих в процесі багатьох досліджень, значна частина студентської молоді, вступаючи до ЗВО має низьку мотивацію до навчання, або взагалі її немає, – стверджує Черняк Н. О. [9, с. 38]; тільки 43% опитаних першокурсників педагогічного інституту мали орієнтацію на оволодіння професією, решта 57% не мали наміру працювати за фахом (С. В. Бобровицька) [9, с. 38]. Гилюн О. В. на основі аналізу матеріалів соціологічних опитувань студентів ДНУ за період з 2000 до 2010 року, що проводилися кафедрою соціології, робить висновок: «... конкретна цілеспрямованість освітніх мотивацій студентів в останні роки знижується» [5, с. 104]. Інші науковці, які проводили опитування абітурієнтів, отримали подібні результати стосовно мотивів вступу до вишу. За даними деяких дослідників лише 47% абітурієнтів мають мотив – оволодіння професією; мотиви решти абітурієнтів – легкість, з їх точки зору, вступу, можливість спілкування з однолітками, необхідність мати час для самовизначення, престижність диплома вищої освіти (саме диплома, а не освіти) [цит. за Черняк Н. О.]. За даними Назаренко К., лише в окремих студентів першого курсу були сформовані навчально-пізнавальні мотиви, орієнтовані на засвоєння прийомів отримання нових знань [7, с. 56]. Якщо зважити на те, що весь процес здобуття освіти у вищій школі ґрунтується на здатності суб'єкта учіння до самоорганізації й саморегулювання цього процесу, на усвідомленні та розумінні ним особистої відповідальності за свою подальшу фахову компетентність, то стає очевидно й зрозумілою вся складність проблеми [11].

Внутрішня позиція суб'єкта до світу своєї професії і до себе самого, як суб'єкта цієї професії, насамперед, простежується в його професійних планах і намірах. З досліджень Е. В. Прусова відомо, що незадоволені своїм професійним вибором і орієнтовані на зміну професії студенти відрізняються нереалістичністю і несамостійністю у плануванні майбутнього життя, сплутаністю цілей і цінностей. Їхні уявлення про майбутнє розпливчасті і неконкретні. А домінування зовнішньої мотивації професійної діяльності збільшує розбіж-

ність між Я-реальним і Я-ідеальним, що може породжувати невпевненість у власних силах і небажання особистості реалізувати себе внаслідок зниження для людини значущості її професії (С. Т. Джанерьян).

Разом з тим, у психології вже давно відомий факт, який можна розглядати як закономірність: усі абітурієнти, які обирають професію за покликанням, як правило, здобувають фахову підготовку з цікавістю і задоволенням. Іншими словами, лише ті студенти здатні усвідомити перспективне значення процесу учіння (а отже наповнити його додатковим особистісним смислом), для яких майбутня професія має реальну цінність (М. Д. Белей) [1, 2].

У працях вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено різні сторони проблеми формування позитивної мотивації навчально-пізнавальної діяльності у вишах, зокрема: проведено аналіз мотивів вступу до вищого навчального закладу (С. В. Бобровицька, О. В. Гилюн, Г. А. Мухіна Ф. М. Рахматуліна та ін.); описано динаміку змін мотивів на різних курсах навчання (С. В. Бобровицька, Н. В. Бордовська, Р. С. Вайсман та ін.); виділено умови, які сприяють формуванню у студентів позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності (Н. П. Волкова, А. І. Гебос, С. С. Занюк, В. Я. Кикоть, В. Є. Михайличенко, В. В. Полянська, О. Б. Тарнопольський та ін.).

Аналіз сучасних концепцій мотивації доводить, що центральним у більшості мотиваційних теорій є поняття «мотив», яке розглядається як психологічне утворення, що має багаторівневу блокову структуру і є причиною активності суб'єкта діяльності. Мотив – це спонукальна причина дій, вчинків людини, спрямованих на задоволення потреб, те що штовхає на дії [6, с. 47]; є «...рушійною силою, яка спонукає людину до дії, до боротьби за досягнення поставленої мети» [8, с. 87], до свідомих дій та вчинків, а також є основою для цих дій (Є. П. Ільїн). Попри те, що воно є одним з ключових в структурі психологічного знання, у тлумаченні його змісту на сьогодні немає однастайності серед науковців.

Поняття «мотивація» також є складним феноменом у психології. Його слід тлума-

чити набагато ширше, ніж термін «мотив» та інтерпретувати як систему мотивів або стимулів, чинників, що детермінують конкретну діяльність, поведінку особистості [6, с. 48]. Це поняття охоплює мотиви, потреби, цілі, наміри, переживання тощо. У наукових дослідженнях мотивацію розглядають переважно як сукупність причин психологічного характеру, що визначає поведінку людини, її спрямованість й активність. Формування мотивації можливе лише тоді, коли людині вдається пов'язати мету з особистісними цінностями. Чим в більшій мірі особистісні цінності пов'язані з результатом майбутньої діяльності, тим більше її мотиви підживлюватимуть енергію мотивації особистості [13].

Мотивація є тим механізмом, який спонукає студентську молодь до оволодіння азами професії, сприяє засвоєнню та поглибленню знань і вмінь, додає наполегливості та стійкості. Узагальнення різних підходів до вивчення мотивації, дозволяє уточнити зміст конструкту мотивації навчально-професійної діяльності майбутніх лікарів, як сукупності зовнішніх та внутрішніх сил, що спонукають майбутнього медичного працівника до діяльності, спрямованої на опанування професійною майстерністю, визначаючи її форму, продовжуваність, інтенсивність та задаючи їй певну спрямованість [15].

Узагальнюючи різноманітні наукові джерела, можна виділити різні типи мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Учбова діяльність, як і будь-яка інша, завжди є полімотивованою, тобто спонукається не одним, а деякою сукупністю мотивів. При цьому мотиви утворюють певну ієрархічну структуру і постійно взаємодіють між собою, внаслідок чого різні мотиви мають неоднакову спонукальну силу. Одні з них, які є особливо значимими для суб'єкта, виступають як кінцеві цілі діяльності і надають їй особистісного смислу (*провідні* – Л. І. Божович; *смысло-утворюючі* – О. М. Леонтьєв), а інші є другорядними, несамостійними і мають лише тимчасове, ситуативне значення, виступаючи в якості засобів, умов, проміжних цілей діяльності.

Галузяк В. М. і Горбунь Е. Л. у своїй статті представили дуже глибокий аналіз основних методологічних підходів до

вирішення проблеми мотиваційного забезпечення навчальної діяльності. Дозволимо собі детально зупинитись на деяких аспектах цієї статті, позаяк зміст її окремих положень є концептуально важливим для наших подальших досліджень [3].

1. Один з найбільш ранніх підходів до формування мотивації був запропонований прихильниками теорії проблемного навчання (А. М. Матюшкін, М. І. Махмутов і інші). Проблема ситуація характеризується особливим «психологічним станом суб'єкта, що виникає в процесі виконання такого завдання, яке вимагає відкриття (засвоєння) нових знань про предмет, способи або умови виконання завдання» [3, с. 51]. Невід'ємним компонентом проблемної ситуації є пізнавальний мотив, що виникає кожного разу як ситуативна потреба в новому, невідомому знанні чи способі дій і визначає рівень активності суб'єкта учіння.

2. Формування мотивації учіння ґрунтуються на положеннях теорії формування навчальної діяльності (В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, А. К. Маркова), одним з яких є «оволодіння узагальненими способами дій в сфері наукових понять». Тому суб'єкт учіння повинен орієнтуватися не стільки на знання, скільки на способи оволодіння ними. Формування мотивації учіння значною мірою зводиться до формування навчальної діяльності.

На думку авторів статті (і ми їх повністю поділяємо), ці підходи звужують область проявів мотиваційної сфери особистості, оскільки «поза увагою залишається цілий ряд потенційно важливих мотивів учіння, які формуються за межами навчальної діяльності» (В. М. Галузяк). До того ж педагогічний процес у вищій школі має чітку професійну спрямованість, а тому з метою актуалізації важливих для майбутнього фахівця професійних мотивів та фахових і соціальних особистісних рис, він вимагає дій не лише в контексті учбової діяльності та навчально-пізнавальної мотивації. До того ж актуалізація мотиву потребує не тільки і не стільки його виділення й усвідомлення, скільки прийняття особистістю, що пов'язано з процесами смислоутворення.

3. Основними засобами формування мотивації учіння студентів слід вважати

творчі задачі та спільну учбову діяльність викладача і студентів, яка репрезентована системою міжсуб'єктних взаємодій, що створює альтернативу розумінню процесу засвоєння знань і способів дій як навчальної діяльності ізольованого суб'єкта, котрий протистоїть об'єкту пізнання. Саме процес спілкування, його діалогічність є найбільшою цінністю, яка заряджає особистісним смислом будь-який вид спільної продуктивної діяльності, зокрема й учбову (В. Я. Ляудіс). Основний акцент ставиться на формах взаємодії викладача і студентів, в процесі якої відбуватиметься поступова їх зміна: від максимальної допомоги викладача студентам у вирішенні учбових задач до послідовного наростання їх власної активності – аж до повної саморегуляції учіння. За таких умов, одним з найважливіших показників ефективності навчального процесу є не лише когнітивний розвиток суб'єкта учіння, а й формування його особистості» (В. М. Галузяк).

З усіх можливих моделей організації спільної навчальної діяльності найпродуктивнішою з погляду формування мотивації учіння виявилась та, в якій «засвоєння знань передбачає організацію процесу спільного розв'язання творчих задач» (В. Я. Ляудіс). Така взаємодія з самого початку навчання однаковою мірою захоплює як викладачів, так і студентів, приводить до виникнення позитивних емоцій і формування особистісного смислу учіння. В ході вирішення творчої задачі позиції студента і викладача щодо предмету засвоєння рівноправні.

4. Оптимальними умовами для формування навчально-професійної мотивації слід вважати ті, які ґрунтуються на контекстному підході до навчання у виші (А. А. Вербицький). Контекстним називається навчання, в якому за допомогою всієї системи дидактичних форм, методів і засобів моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, а засвоєння ним абстрактних знань накладається на канву цієї діяльності. Таким чином, поняття «професійний контекст» є смислоутворюючою категорією, що забезпечує особистісне включення студента в процес пізнання і професійного становлення. Найбільш адекватними для цього є активні

форми і методи навчання: аналіз конкретних ситуацій, розв'язування професійних задач, проблемні методи, ділові ігри, науково-дослідницька робота, професійна практика тощо.

Одним із ефективних шляхів активізації професійного становлення і, відповідно, формування адекватної мотивації студентів, слід вважати практику. Саме завдяки її правильній організації можна добитись більш глибокого усвідомлення специфіки обраної професії, краще пізнати і зрозуміти свої можливості. Якщо вести мову конкретно про професію медичного працівника, то практика відкриває перед студентами можливість «приміряти» на себе роль лікаря, проїнятися співчуттям до лікуючого пацієнта, у випадках взаємодії з паліативними пацієнтами замислитись на сенсом життя та своїм місцем у цьому світі, усвідомити свою відповідальність за надання хворим людям кваліфікованої допомоги. Слід зазначити, що саме практична спрямованість в організації навчального процесу у медичному закладі якраз і є тією специфічною особливістю, яка вигідно відрізняє його від інших вишів, в яких на жаль існує чітка відмінність між навчанням в аудиторіях вишу і практикою на виробництві. Починаючи з перших курсів заняття проводяться в клінічних лікарнях, що само по собі повинно пришвидшувати процес входження в професію, а отже сприяти фаховому становленню майбутніх лікарів, формуючи їх мотиви і цінності та наповнюючи їх реальним професійним смислом. Практика повинна змінити суб'єктну позицію, спричинену концептуальною основою традиційного навчання, а саме: від суб'єктів засвоєння готових знань – до суб'єктів, що реалізують засвоєні знання на практиці [12].

Для того щоб мати загальну картину мотиваційних особливостей студентів-медиків, нами було проведено дослідження, в якому використовувався комплекс емпіричних методик та статистичних процедур: «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» (А. Реана, В. Якуніна), «Мотивація навчання у ВНЗ» (Т. І. Ільїна), а також проєктивна методика незавершених речень. Аналіз та оцінювання отриманих результатів проводилось відповідно до стандартизованих вимог [10, 14].

З метою визначення основних мотивів вибору професії лікаря в дослідженні брали участь 128 осіб, з них: 68 іноземних та 60 вітчизняних студентів Івано-Франківського національного медичного університету спеціальності «Медицина», вік респондентів становив 19–25 років.

Під час дослідження було сформовано 4 групи респондентів. До групи «А» було включено 33 студенти 2 курсу медичного факультету, групи «В» – 30 осіб 2 курсу факультету підготовки іноземних громадян. В групи «С» та «D» були включені вітчизняні та іноземні студенти 5 курсу, відповідно 27 та 38 осіб.

Використана в дослідженні методика «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» дозволила провести аналіз провідних мотивів навчальної діяльності у студентів. Респондентам було запропоновано 16 стандартних мотивів, з яких потрібно було обрати п'ять найбільш важливих для них.

Призначення методики «Мотивації навчання у ВНЗ» очевидне вже з самої її назви. Згідно з процедурою, результати оцінювання відповідного переліку мотивів необхідно було систематизувати за трьома шкалами, а саме: «Засвоєння знань» (прагнення до оволодіння знаннями, допитливість) – максимальний бал 12,6; «Оволодіння професією» (намагання засвоїти фахові знання і сформувати професійно-важливі якості) – максимальний бал 10; «Отримання диплома» (основне – це диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів під час здачі екзаменів та заліків) – максимальний бал 10. Дане дослідження давало змогу виявити найбільш значущі мотиви навчально-професійної діяльності серед студентів.

За методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів» визначалися найбільш значущі мотиви за кількісними показниками їх частотних характеристик всієї досліджуваної вибірки студентів. В подальшому нами проводилось ранжування всієї вибіркової сукупності мотивів. Найбільш значущі навчально-пізнавальні мотиви досліджуваних студентів представлені в табл. 1.

Таким чином, за результатами дослідження встановлено, що провідним мотивом

в усіх досліджуваних групах у процесі навчання вважається мотив «стати висококваліфікованим фахівцем». У вітчизняних та іноземних студентів 2 курсу отримані результати були практично однакові: 66,4% і 68,2% відповідно; на 5 курсі домінування цього мотиву значно збільшилось у вітчизняних студентів до 89% та 92% у іноземних. На нашу думку, підвищення значущості професійного мотиву на старших курсах пов'язано з ростом інтересу до майбутньої діяльності, позаяк перед багатьма студентами виникає потреба ґрунтовного та осмисленого вибору своєї подальшої фахової спеціалізації.

Високий результат отримав навчально-пізнавальний мотив «здобути глибокі і міцні знання» (група А – 72,5%, В – 75% та група D – 70,2)%. Показники групи С виявилися суттєво нижчими (58,6%), що може бути пов'язано з їх індивідуально-психологічним станом або ж нестабільним соціально-економічним положенням у їх сім'ях чи хронічним психоемоційним напруженням. Даний результат потребує додаткового вивчення.

Чільне місце серед виявлених мотивів студентів старших курсів належить прагненню «отримати інтелектуальне задоволення». При цьому найвищий результат було виявлено серед іноземних студентів – 79%, в той час як серед вітчизняних студентів він становив 69%. Що стосується мотиву «отримання диплома», то в цілому серед усіх досліджуваних груп він виявився доволі вагомим стимулом, а його показники були близькими у кількісному вимірі.

Таким чином, у достатньо значної частини майбутніх медиків провідними мотивами навчальної діяльності залишається пізнавальна діяльність, мотив отримати інтелектуальне задоволення та професійного росту у майбутній діяльності.

Разом з тим, у 20% досліджуваних групи А і В і 10% студентів групи D виявлено високі показники значущості зовнішньої мотивації, зокрема: «добитись схвалення з боку батьків та оточуючих»; «отримання поваги з боку викладачів» та «бути прикладом для однокурсників». Думаємо, що ці мотиви є змістовно цікавими і можуть свідчити не лише про залежність суб'єктів від цих осіб, а й про їх значущість та емо-

ційно-чуттєву близькість між ними. Якщо зважати на те, що для багатьох досліджуваних студентів обрання професії медика є сімейною традицією, то такий зв'язок має ще й важливий вплив на їх професійне зростання. Останній з мотивів у попередньому переліку може свідчити про високий рівень честолюбних намірів таких студентів.

В рамках нашого дослідження також оцінювалися особливості навчально-професійної мотивації студентів за методикою «Мотивація навчання у виші». Отримані результати представлені у табл. 2.

За трьома шкалами «Засвоєння знань», «Оволодіння професією», «Отримання диплома» рівень мотивації у студентів у всіх вікових групах коливався але був доволі високий. За шкалою «Засвоєння знань» результат становив 94–75%, «Оволодіння

професією» – 67–85%, обидва показники мають дуже близькі значення, водночас показники за шкалою «Отримання диплома» були дещо нижчими (55–70%). Це дозволяє висловити припущення, що для студентів досліджуваної вибірки змістові аспекти освіти є більш значущими, ніж просто отримання диплома.

Висновки. Проведений аналіз дає нам підставу стверджувати, що одним з основних засобів формування мотивації учіння студентів слід вважати спільну діяльність викладача і студентів, спрямовану на розв'язання навчально-професійних задач. Власне спілкування, його діалогічність є найбільшою цінністю, яка інтенсифікує процес особистісно-професійного смислотворення. Найкраще ці задачі можуть бути представлені в контексті професійного змісту, який найповніше реа-

Таблиця 1

Розподіл показників за найбільш типовими мотивами навчально-професійної діяльності студентів-медиків

№ з/п	Мотиви навчання студентів	2 курс		5 курс	
		Вітчизняні студенти Група А	Іноземні студенти Група В	Вітчизняні студенти Група С	Іноземні студенти Група D
1	Здобути глибокі і стійкі знання	72,5%	75%	58,6%	70,2%
2	Стати висококваліфікованим фахівцем	66,4%	68,2%	89%	92%
3	Постійно отримувати стипендію	57%	0%	10%	0%
4	Не відставати від однокурсників	51,2%	40,6%	5%	12%
5	Отримати диплом	57%	56,8%	48%	54%
6	Успішно продовжити навчання на наступних курсах	55%	58,2%	27%	25%
7	Отримати інтелектуальне задоволення	12,5%	21%	69%	79%
8	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	44,6%	47,2%	58,6%	68,6%

Таблиця 2

Розподіл показників за основними шкалами професійної мотивації студентів-медиків

Студенти медики	Шкали					
	Засвоєння знань		Оволодіння професією		Отримання диплома	
	Бали	%	Бали	%	Бали	%
Група А	10,8	88	6,30	67	6,5	70
Група В	8,6	90%	7,5	69%	5,8	60
Група С	9,0	91%	7,25	72%	4,0	55%
Група D	11,0	94%	8,4	85%	6,0	62%

лізується в ході організації різноманітних практик. Саме тут моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності, що дозволить майбутнім фахівцям добитись більш глибокого усвідомлення її специфіки, краще пізнати і зрозуміти свої можливості.

Результати дослідження дають нам підстави стверджувати, що виникнення стійкої навчально-професійної мотивації, в значній мірі, зумовлено раннім свідомим вибором професії. Тобто чим більш омріяними і бажаними були дитячо-юнацькі прагнення стати лікарем, тим вищий рівень пізнавальної активності, важливим індикатором якої є навчальна успішність. Нами виявлено і підтверджено такий стійкий зв'язок серед вітчизняних студентів нашої вибірки. Також встановлено, що його щільність не змінюється на різних етапах освітнього процесу, тобто від молодших до старших курсів. Це дає нам підстави стверджувати, що процес

формування в молодих людей позитивної мотивації до вибору майбутньої професії допомагає їм утвердитись у бажанні стати кваліфікованим фахівцем. Емпіричні дані, отримані на досліджуваній вибірці студентів другого та п'ятого курсів переконливо підтвердили цю тезу.

Також нам вдалося констатувати наявність позитивної динаміки у підвищенні значущості професійного мотиву в студентів старших курсів. Основну причину такого явища ми пов'язуємо з суттєвим зростанням у них інтересу до майбутньої діяльності, позаяк перед багатьма студентами виникає потреба ґрунтовного та осмисленого вибору своєї подальшої фахової спеціалізації. Отримані результати засвідчують про становлення особистісної та професійної зрілості студентів старших курсів, репрезентують їх готовність до здобуття професійних компетенцій та прагнення до подальшої фахової самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белей М.Д. Ціннісно-мотиваційні особливості професійного становлення в умовах сучасного ВНЗ. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. 2011. Вип. 16, ч. 2. С. 58–71.
2. Белей М.Д. Деякі особливості індивідуально-особистісних мотиваційних утворень майбутніх психологів. Психолого-педагогічні умови розвитку освітнього простору держави. Зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конференції. м. Львів, 22 листопада 2013 р. / ЛьвДУВС. Львів, 2013. С. 56–61.
3. Галузяк В.М., Горбунь Е.Л. Проблема формування мотивації учіння студентів. Формування особистості майбутнього вчителя: Науково-методичний збірник. Вінниця. ВДПІ, 1994. С. 49–61.
4. Галузяк В. М. Психологічні концепції формування навчальної мотивації. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія»*. 2004. Вип. 11. С. 29–32.
5. Гилюн О. В. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані* : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. 2012. Т. 15, № 1 (81). С. 102–104.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
7. Назаренко К. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності у студентів-філологів на заняттях з іноземної мови. *Рідна школа*. 2012. № 6. С. 53–57.
8. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. Київ: Каравела, 2020. 418 с.
9. Черняк Н. О. Формування мотивації студентів до навчання у ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2013. № 38–39. С. 388–393.
10. Климчук В.О., Горбунова В.В. Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку: монографія. Житомир: Видав ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 110 с.
11. Baeten M., Kyndt E., Struyven K., Dochy F. Using student-centred learning environments to stimulate deep approaches to learning: factors encouraging or discouraging their effectiveness. *Educational Research Review: journal*. 2010. Vol. 5, №3. p.243–260. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2010.06.001>
12. Bosch J., Maaz A., Hitzblech T., Holzhausen Y., Peters H. Medical students' preparedness for professional activities in early clerkships. *BMC Medical Education*. 2017. Vol. 17 № 1. p. 140. <https://doi.org/10.1186/s12909-017-0971-7>

13. DeCastella K., Byrne D., Covington M. Unmotivated or motivated to fail? A crosscultural study of achievement motivation, fear of failure, and student disengagement. *Journal of educational psychology*. 2013. Vol. 105, № 3. p. 861–880. <https://doi.org/10.1037/a0032464>
14. Seifert T. Understanding student motivation. *Educational Research*. 2004. Vol. 46, № 2. p. 137–149. <https://doi.org/10.1080/0013188042000222421>
15. Wijnia L., Servant-Miklos, V.F.C. Lagging behind the Times: A Brief History of Motivational Discourse in Problem Learning. *Advances in Health Sciences Education*. 2019. № 24. p. 915–929. <https://doi.org/10.1007/s10459-019-09923-3>

REFERENCES:

1. Belei, M.D. (2011). Tsinnisno-motyvatsiini osoblyvosti profesiinoho stanovlennia v umovakh suchasnoho VNZ [Value-motivational features of professional development in the conditions of a modern university]. *Zbirnyk naukovykh prats: filosofii, sotsiologii, psykholohii*, 16(2), 58–71 [in Ukrainian].
2. Belei, M.D. (2013). Deiaki osoblyvosti indyvidualno-osobystisnykh motyvatsiinykh utvoren maibutnykh psykholohiv [Some features of individual and personal motivational formations of future psychologists]. *Psykholoho-pedahohichni umovy rozvytku osvithnoho prostoru derzhavy. Zb. materialiv Mizhn. nauk.-prakt. konferentsii. 22.11.2013 r. Lviv:LvDUVS* [in Ukrainian].
3. Haluziak, V.M., & Horbun, E.L.(1994). Problema formuvannia motyvatsii uchinnia studentiv [The problem of formation of students' learning motivation]. *Formuvannia osobystosti maibutnoho vchytelia: Naukovo-metodychnyi zbirnyk*. Vinnytsia. VDPI, 49–61 [in Ukrainian].
4. Haluziak, V.M. (2004). Psykholohichni kontseptsii formuvannia navchalnoi motyvatsii [Psychological concepts of educational motivation formation]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni M. Kotsiubynskoho. Serii: «Pedahohika i psykholohii»*. 11. 29–32 [in Ukrainian].
5. Hylun, O.V. (2012). Osvitni motyvatsii studentskoi molodi. [Educational motivations of student youth]. *Hrani: naukovo-teoretychnyi i hromadsko-politychnyi almanakh*. 15,1 (81), 102–104 [in Ukrainian].
6. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
7. Nazarenko, K. (2012). Formuvannia motyvatsii navchalno-piznavalnoi diialnosti u studentiv-filolohiv na zaniattiakh z inozemnoi movy [Formation of the motivation of educational and cognitive activity among philology students in foreign language classes]. *Ridna shkola*. 6. 53–57 [in Ukrainian].
8. Prykhodko, Yu.O., & Yurchenko, V.I. (2020). *Psykholohichni slovnyk-dovidnyk: Navch. posib., 4-te vyd., vypr. i dop.* [Psychological dictionary-reference]. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
9. Cherniak, N.O. (2013). Formuvannia motyvatsii studentiv do navchannia u VNZ [Formation of students' motivation to study at universities]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*. 38–39. 388–393 [in Ukrainian].
10. Klymchuk, V.O., & Horbunova V.V. (2014). *Vnutrishnia motyvatsiia uchbovoi diialnosti molodi: teoriia, metodyka, prohrama rozvytku: monohrafiia* [Internal motivation of educational activity of youth: theory, methodology, development program]. Zhytomyr: Vydav ZhDU im. I.Franka [in Ukrainian].
11. Baeten, M., Kyndt, E., Struyven, K., & Dochy, F. (2010). Using student-centred learning environments to stimulate deep approaches to learning: factors encouraging or discouraging their effectiveness. *Educational Research Review: journal*, 5 (3), 243–260. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2010.06.001> [in English].
12. Bosch, J., Maaz, A., Hitzblech, T., Holzhausen, Y., & Peters, H. (2017). Medical students'preparedness for professional activities in early clerkships. *BMC Medical Education*, 17(1), 140. <https://doi.org/10.1186/s12909-017-0971-7> [in English].
13. DeCastella, K., Byrne, D., & Covington, M. (2013). Unmotivated or motivated to fail? A crosscultural study of achievement motivation, fear of failure, and student disengagement. *Journal of educational psychology*. 105(3) 861–880. <https://doi.org/10.1037/a0032464> [in English]

14. Seifert, T. (2004). Understanding student motivation. *Educational Research*, 46(2), 137–149. <https://doi.org/10.1080/0013188042000222421> [in English].
15. Wijnia, L., Servant-Miklos, V.F.C (2019). Lagging behind the times: A brief history of motivational discourse in problem learning. *Advances in Health Sciences Education*, 24, 915–929. <https://doi.org/10.1007/s10459-019-09923-3> [in English].